
GLEMMER DU

TÅRNBY KOMMUNES LOKALHISTORISKE TIDSSKRIFT

NUMMER 3 | MAJ/JUNI 2008

SKILLINGSVISER FRA AMAGER

FORSIDEILLUSTRATION:

En lirekassemand på besøg i Søvang Allé, Kastруп.

Foto: Viggo Iversen, ca. 1960

KILDER:

Dansk Folkemindesamling

Inger Kjær Jansen: Til Ullerup. 1994

DR program 1: Kulturkontoret den 1.2.2008 om Lejlighedssange

ISSN 1397-5412

Tidsskriftet "Glemmer du" er udgivet af:

© Tårnby Kommunebiblioteker, Stads- og lokalarkivet.

Skrevet og redigeret af: Inger Kjær Jansen

Layout: Anne Petersen

SKILLINGSVISER FRA AMAGER

Det er sangens år, og det blev blandt andet markeret her i Tårnby med en sangaften på Hovedbiblioteket den 9. april.

Repertoiret var kendte sange om Amager, samt gamle skillingsviser, der skildrer begivenheder her fra øen.

Dette nummer af Glemmer Du handler specielt om skillingsviserne fra Amager.

SKILLINGSVISENS HISTORIE

De ældst bevarede danske skillingsviser er fra 1530, men selve begrebet dukker først op i 1795, og skyldes prisen på de små tryk. De blev solgt på gaderne af såkaldte visekællinger eller børn og kostede et par skillinger. I 1805 blev det forbudt at sælge disse viser på gader og stræder. Hvis man overtrådte forbuddet, blev man straffet med 8 dage på vand og brød. Men salgsmetoden fortsatte alligevel i mange år fremover.

Visernes emner kunne være aktuelle nyheder om mord og andre forbrydelser og katastrofer. Det kunne også være genoptryk af ældre viser, der stadig var populære eller litterære viser skrevet af sam-

tidens digtere.

En kendt udgiver af skillingsviser er Julius Strandberg, der levede fra 1834-1903. Han var den første, der etablerede en egentlig viseindustri. Mellem 1870 og 1890 solgte han en halv million skillingsviser via forhandlere, annoncer og markedssangere. Hans viser betegnes som forgængere for sensationspressen, da de indeholdt fortællinger, der vakte folks forargelse, medynk eller latter.

Skillingsviserne var almindelige indtil Første Verdenskrig, hvorefter de afløstes af sangpostkort med tidens slagere og revyviser. De sidste sangpostkort blev trykt i 1956.

Dansk Folkemindesamling har en stor samling af skillingsviser, og flere af dem kan søges i en database på www.dafos.dk

WISE OM BARNEMORDET OG DET BRÆNDTE BARN PÅ AMAGER

Udgivet af Julius Strandbergs Forlag 1890-1900

I St. Magleby på Amager kom Bothilde Nilsson i tjeneste som husholderske hos den velhavende gårdmand Isbrand Jansen, Løvegården, der var enkemand. Mellem Isbrand Jansen og Bothilde udspandt der sig et kærlighedsforhold, og Bothilde blev gravid. Det kunne alle se, men pludselig var Bothilde slank igen, og folk i byen begyndte at hviske om det i krogene. Et postbud hørte om det og meddelte det til betjent Rasmussen i Kastруп. Rasmussen forhørte sig hos pigerne i St. Magleby, og det førte til, at Bothilde

blev arresteret. Birkedommer Øllgård tog energisk fat på sagen, og Bothilde tilstod, at en svensk karl var barnefaderen, og at hun havde kvalt barnet og senere brændt liget under vaskekedlen. Karlen nægtede at være faderen, da mange andre havde haft med Bothilde at gøre, og navnlig da hendes husbond Isbrand Jansen. En forhenværende betjent Kundby fra St. Magleby meldte sig som vidne og erklærede, at han en dag ved sin ankomst til Isbrand Jansens gård havde mærket en modbydelig kød-lugt, og havde truffet Isbrand og Bothilde i vaskehuset. Nu fremstod tillige en løsladt kvindelig fange Marie Poulsen, der havde delt celle med Bothilde. Marie havde forsøgt sig med

pengeafpresning mod gård-ejeren, da Bothilde i arresten havde betroet hende, at Isbrand var faderen, og at han havde brændt barnet.

Så blev Isbrand Jansen anholdt, men han sad fængslet i 3 måneder uden at bekende. I indledningen til skillingsvisen står bl.a. følgende:

Tilsidst blev pinen ham for hård: han forlangte sig fremstillet for birkedommeren til hvem han sagde: ” Jeg giver fortabt, hr. birkedommer, det er mig som har brændt barnet.”

Nu ved man, at den beklagelige gerning er udført af ham. Men derfor er han ingen morder, det er kun et afsjælet lig, han har skaffet ud af verden for at dække sig, og hans straf kan derfor ikke blive en morders.

Bothilde havde altså født sit barn og kvalt det, og da Jansen kom hjem, kaldte hun på ham og betroede ham forbrydelsen. Han tog barnet, formanede hende til at holde ham udenfor sagen, og hvis det blev opdaget, skulle han nok hjælpe hende økonomisk efter straffens udløb. Derefter brændte han næste morgen kl. 5 liget, som var indsvøbt i et lagen. Ethvert spor af bar-

net var forsvundet. Derimod havde gårdmanden såvidt vides ikke været enig med Bothilde om, at barnet skulle dræbes. Tværtimod ønskede han at Bothilde skulle flytte til København og lade barnet adoptere af fremmede.

Forfatteren konkludere til sidst:

Det er en højst sørgelig sag for Isbrand Jansen og hans haderlige familie; men Bothilde er en morder-ske og løsagtig kvinde som næppe fortjener medlidenhed.

Visen tager tydeligt stilling til fordel for gårdmanden. Det har sikkert heller ikke gjort synet på Bothilde bedre, at hun var svensk af fødsel.

Two betjente fra Kastrup, Peter Andersen, kaldt for “den sorte” og Hans Andersen kaldt for “den røde”, hygger sig på Kastruplund.

Foto: Carl Flensburg, ca. 1900.

Her et et par af versene.
Melodien er: *Amanda sad med en krans i håret*

Hun fødte barnet og straks det kvalte
først så hun gårdmanden det fortalte
Da blev han bange:” Kom med dets lig
da skal jeg snart for spot os fri”

Så brændte han det en tidlig morgen
og troede gerningen hel forborgen
Men snart det rygtedes vidt og bredt
og over øen det blev udspreddt

Nu sidder gårdmanden i sit fængsel
og sukker dybt i sin frihedslængsel
Den skønne sommer den dyre skat
tilbringer han i et fængsels nat

Beklag ham, at det var ej hans vilje
at bringe skam over sin familie
Kun onde hjerter kan juble her
men hun med rette nu straffen bær.

NY VISE OG BERETNING OM SVEND PETERSEN OG DE MISHANDLEDE PIGER PÅ AMAGER

Udgivet af Theodor Wiegell, København 1884

De mishandlede piger på Amager.

Denne begivenhed blev gengivet i 5 forskellige samtidige skillingsviser, så det var en hændelse der vakte opsigt. En nedenfor nævnt brand samme sted var også genstand for en omtale i en vise nogle år tidligere.

Begivenheden fandt sted i 1884, og i visen bliver et par tjenestepiger taget i forsvar og betragtet som ofre i modsætning til ovenstående vise.

Sagen startede med, at gårdmand Svend Pedersen i Sundbyvester beskyldte et par tjenestepiger for at have stjålet sin datters guldarmbånd. Pigerne blev fængslet og siden frifundet, og dernæst mishandlet af gårdmanden. Til gengæld blev gårdejer Svend Pedersen arresteret igen efter, at han i nogen tid var sat på fri fod mod kaution. Pigerne blev indlagt på hospitalet p.g.a. Svend Pedersens mishandling af dem. Den ene af pigerne var gravid, men var blevet sparket så meget i maven af Svend Pedersen, at fosteret var dødt.

I indledningen til visen står følgende:

Den skammelige behandling af tyendet som senest blev bekendt ved mishandlingen af de to piger er således endt. Hvad der har været årsag til Svend Petersens fængsling er en erklæring fra distriktslægen på amtsygehuset. I en meget lidende tilstand måtte hun føres hjem efter forbøret Svend Petersens søn har vidnet til fordel for faderen, men alle andre vidneudsagn går i modsat retning. Birke-dommer Dahlerup behandler sagen.

I en anden skillingsvise om begivenheden står følgende i omtalen af visen:

Kun skal vi bringe i erindring, at der i hans gård i Sunbyvester ofte har fundet større eller mindre brande sted, og at engang flere af hans karle nær var indebrændte begrundet på, at de før ildens udbrud vare blevet voldelig overfaldet og næsten myrdet i deres senge. Hvem gerningsmanden var er til dato ikke opdaget. En svensk karl sad længe arresteret som mistænkt, men benægtede standhaftig at være den skyldige og måtte til sidst frigives. Det er at håbe nærværende sag må give anledning til en ny undersøgelse, det kunne jo være muligt, at gerningsmanden nu er lettere at finde..

Her er et par vers fra visen. Melodien er: *Min kære lille søster*- fra *En søndag på Amager*

Tænk på den store brøde
de uforskyldt blev tyvtaget for
Tænk på den usle føde
de mange slag og sår
Den som kan øve sådan dåd
Og mildnes ej ved kvindens
gråd
hans hjerte er forhærdet
Til kamp mod syndens bråd

Bag fængslets tykke mure
i sikkerhed Svend Peter er
Ej mer man ser ham lure
om karl og pige kjær
I ensomhed af hver forladt
han sidder i den mørke nat
Og ingen trøst han finder
thi væk er hjertets skat.

Gården Skansen i Ullerup, hvor brylluppet for Ellen og Jens blev holdt.

Foto: ca. 1910

ELLENS BRYLLUP

Julius Strandberg udgav denne skillingsvisen i 1854. Festen blev i følge den lokale overlevering holdt på Skansen i Ullerup. Visen var trykt i en gammel sangbog, som blev opbevaret gennem mange år på gården. Selvom nogle af personerne optræder med opdigtede navne, er det lykkedes med hjælp af bl.a. kirkebøgerne at finde frem til de personer, der er nævnt i visen. Brudgommen var tjenestekarl Jens Hansen Kragelund, der tjente på Skansen. Han var 48 år, hans brud var Ane Cathrine Andersdatter der var fattiglem og boede på Gammel Skolegård i Ullerup. De blev viet i Tårnby kirke den 14.12. 1854. Jens var fra Kragelund i Jylland og Ane fra Sjælland. Ægteskabet blev sandsynligvis ikke lykkeligt, for Jens begik selvmord 4 år senere. Ane døde på fattighuset i Tårnby 72 år gammel i 1878. Sangen er i øvrigt indsungen af en sønderjyde, der havde lært sangen af sin mor og den kan høres på nettet.

Her følger et par vers i uddrag:
Melodi: *Hvis jeg var kejser i aften*
eller *Hurlumbejen ved Køge*

Der var nu mange ting kogte og rå
kraftsuppe lavet på skanker
Klaus holdt da mest af ved skænken at stå
indtil han selv lå for anker
Jens havde bryllup Jens Hansen og så
Ellen og derfor mon gildet nu stå
Det var et gilde og det må man tro
rigtigt et Amagergilde

Men som man sidder og spiser i ro
savner Jens Hansen sin kone
Hej hvor er Ellen hvad skal man vel tro
borte er også Mads Krone
Det var da græseligt, selskabet kom
ganske i oprør og stuen blev tom
Det var et gilde og det må man tro
rigtigt et Amagergilde

Nu blev der gættet og snakket og talt
om den velsignede kone
Fanden har fingeren med overalt
en havde set hende drone
Godt var det, at der slet inte var vand
ude i stalden i gårdskarlen's spand
Det var et gilde og det må man tro
rigtigt et Amagergilde

Brudgommen bandte og vendte
sin skrå

Ak, men hvortil nytter banden
Søgt blev der også i skjuleste vrå
Jens mistede næsten forstanden
Nu var kun loen tilbage men da
kommer Mads Drone og Ellen
derfra

De havde gemt sig for løjer – nu ja
det var jo Amagergilde

Bleg griber brudgommen Ellen
ved arm

iler med hende til stuen
Gæsterne stirrer, han nyser, er harm
Håret rejser sig med gruen
Jens greb en kniv, hvoraf saucen
end flød
jager den dybt i- et ottepundsbrød
råber: ”Min snut hvorfor spiser du ej
sig hvorfor har vi da gilde”

Afslutningsvis løfter forfatteren
pegefingeren, og formaner
kvinderne til at være tro mod
deres mænd. Det er ikke altid
kniven rammer brødet!

ROVMORDET I ULLERUP

I 1903 blev der begået et
mord i Ullerup, der fik den
lille landsby på forsiden af
aviserne. Der blev skrevet en
skillingsviser om den drama-
tiske begivenhed.

Den myrdede var Anders
Hansen Barsebæk, der netop
var født i Barsebæk i Sve-
rige. Han kom som voksen
til Amager og blev gift med
tjenestepigen Birthe Hansen
fra St. Magleby, der ligeledes
havde svenske rødder. Anders
blev i stand til at købe flere
mindre ejendomme i Ullerup,
som han i 1896 solgte til sin
svigesøn Peter Madsen mod,
at han og konen kunne bo på
aftægt. Men Anders var drik-
færdig ,og på mordtidspunk-
tet var han blevet smidt ud
af stuehuset på Frieslandsvej

og boede alene i et lille aneks. Han havde på mord-aftenen været ude at ture og har sandsynligvis pralet med at have penge på kistebunden. Morderen var brudt ind i huset, havde myrdet Anders og stjålet penge. Der blev rejst tiltale mod en tjenestekarl fra Strandgården, i skillingsvisen blev han kaldt ”Den visne tulipan”, men i Ullerup kendt som ”Spåmanden”. Den sigtede blev imidlertid frifundet, og istedet blev hans svoger arresteret og dømt for mordet.

Skillingsvisen fortæller ikke sandheden om Anders familiemæssige forhold, men fremhæver istedet den sørgende enke, der ikke eksisterede i virkeligheden..

Her er et par vers:

Melodi: *Nattens dæmrende tåge*

Forfatter: I. Petersen

Tungt er dog at høre
om denne rædselsdåd
må man lukke sit øre
øjet fyldes med gråd
sorgen nu kom tilstede
hos de gamle to
hvor lykke der var og glæde
sorgen har taget bo

Ind en morder sig listed
sent ved nattetid
op han dragkisten vristed
med et jern og kniv
styrtet med kraft og vælde
sig over manden bed
døden sig hurtigt meldte
og han hviler i fred

Morgenen derpå man finder
gamlingen kvalt og dræbt
død og med blege kinder
hen på slagbænken slæbt.
ingen har hørt hans klage
ingen har hørt hans nød
konen nu er tilbage
sidder med sorg i skød.

Kurt Henriksen fra Jansens Minde i Ullerup malker en mere rolig ko end Bøjers.
Foto: ca. 1950

BØJERS KO

Episoden foregik i 1890 og inspirerede Chr. Petersen til et revynummer på Røde Kros Teater.

En bisset ko var sluppet væk fra sin ejermand, gårdejer Bøjer fra Hallings gård ved Englandsvej. Trods mange forsøg fra behjertede amagerbønder lykkedes det først efter nogle dage for gårdmand Edvard Gjertsen fra St. Maglebygård at få kål på koen.

Både børn og voksne kunne sangen, så når man siden hen kom til gilde på Amager, blev visen ofte sunget.

I dette slutvers får koen sin bekomst.

Melodi: *Skærslibervisen*

Til Store Magleby var 'et rygted om al den skræk og den malør
Edvard Gjertsen dog ikke fryg-
ted'
Nej tværtimod hans fingre klør.
En skønne dag da ser han raden
den styrer mod ham lige lukt.
Se derved fik den også skaden
Et glimt, et knald og den var
skudt.

Og der blev glæde
Og fryd og gammen
Alle strømede de sammen
endte var al skræk og nød

SALTHOLMSVISE

Der er skrevet to sange om befæstningen og soldaterlivet på Saltholm. Den ene, skrevet af en soldat på øen, har tidligere været gengivet i *Glemmer Du*. Her omtales sangen om Saltholmsskansen og forsvarspolitikken i Danmark i begyndelsen af 1900-tallet. I 1904 brød den russisk-japanske krig ud. For at undgå at tyskerne eller englænderne skulle besætte Saltholm for at få kontrol med den russiske flådes sejlads gennem Øresund, besluttede den danske regering at anlægge skanser på holmen. Krigsminister W.H.O. Madsen havde uden om regeringen betalt for Barakkegårdens istandsættelse, og det førte til den første venstregerings fald. Den ene af de to anlagte skanser, som stadig kan ses på øen, kaldes for Madsens skanse. I visen nævnes Jesper Bahnson, der var politikker og militærmænd. Han gennemførte sammen med Konseilpræsident Estrup Københavns befæstning, og var en af datidens omstridte personer. Sangen blev trykt i Blæksprutten sammen med

en morsom tegning af Saltholm med kanoner og kreaturer øen rundt.

Her følger et par af versene
Mel.: *Du tapre landskrone*
(Peter Oldens Vise)

Allomarch – Allebom,
Saa længe vi haver en skilling
i Lomm,
Saa længe vi kan rejse Penge
og har lidt Kredit,
skal Fæstning og Forter sgu
holdes i Trit.
Hvad Jesper Bahnson har be-
gyndt, gør vi alt om igen,
Hans Middelgrundsfort gaar
paa Saltholm igen.

Før var Saltholmen flak,
med Pytter, hvor Køerne og
Kalvene drak,
Jo, Pyt! Nu er de ble'et Kana-
ler, og en go'Kassemat
er kommet, hvor vi har Kokas-
set ha't.
Og rundt paa Øen 9 kanoner
er anbragt – fordi
vi indblandet blev i den japan-
ske Kri'.

Nu da Saltholmen dur,
 saa maa vi befæste i Limfjor-
 den: Fur.
 Vi kan da ikke la'den ligge, så
 enhver kan den ta',
 naar en Flaade tilfældigt pas-
 serer en Da'.
 Nej, den maa ha' en omgang
 Pigtraad, det er kun vor Pligt, -
 paa Grund af den tysk-
 afrikanske konflikt.

AMAGERSANGE OG LEJLIGHEDSVISER

Desværre kender vi ikke tids-
 punkt for udgivelse af og forfat-
 terne til de fleste kendte lokale
 sange. Men ét er sikkert, de le-
 ver stadig i bedste velgående.
 Åh Amagerland findes med
 utallige variationer, og ofte
 er der byttet rundt på by-
 navnene.

På arkivet har vi en del gamle
 lejlighedssange, der fortæller
 os om karakteristiske træk hos
 personer og foreninger. Be-
 grebet defineres som sange,
 et selskab eller en forsamling
 synger i fællesskab. Det er et
 udpræget dansk fænonem,
 som dog også findes i de
 andre skandinaviske lande.
 Lejlighedsangene kan spores
 tilbage til de borgelige klubber
 fra begyndelsen af 1800-tallet,
 hvor mandlige akademikere og
 digtere blandt andre morede
 sig med at skrive drikkeviser
 og sange ved klubbernes ju-
 bilæer. Med grundtviganis-
 men spredtes sangglæden
 og digtningen fra midten af
 1800-tallet til højskoler og se-
 nere til arbejderbevægelsen.
 En lejlighedssang til konfir-
 mationer, bryllupper, runde
 fødselsdage og jubilæer er
 stadig et uundværlig indslag i
 dagens Danmark.

Amagers nationalsang, *Åh
 Amagerland*, har gennem tiden
 været udsat for forskellige
 variationer. Her er et par
 vers skrevet i anledning af
 ekpropriationer på Amager
 på grund af lufthavnens ud-
 videlser.

Gulerødens klagesang

Mel: *Åh Amagerland*

Fra revyen Luftfart og gulerødder 1948

Forfatter: Herman Riber

Tænk jer på Amagers dejlige ø
 hele den gamle kultur skal nu dø
 På alle enge og agre omtrent
 vokser bare cement
 Gård efter gård blev lagt øde og tom
 og på dens marker en startbane kom
 Folkene joges fra hjemstavnen ud
 på lufthavnens bud

*:/:Åh Amagerland , ved den bølgende strand,
 Ser du her vil jeg leve, så længe jeg kan,
 Åh! Amagerland:/:*

Ja nu fra Samsø og Lolland og Fyn
 man gulerødderne henter til byen
 Mens de til lufthavn udlægger min ø
 Åh, jeg går i frø
 Kan de for pokker da slet ikke se
 det er en vanvittig tosset ide
 Vågn op til kamp nu hver Amagermand
 red Amagerland
Åh Amagerland...

PÅ FAMILIETUR I TÅRNBY! - Et spil med lokalhistorie på den sjove måde

Fra søndag den 1. juni

Stads-og lokalarkivet arrangerer i anledning af historiens dag en tur med spændende opgaver i 1940'ernes Kastrup og Tårnby. Anna er født i et hus i Tårnby og går på Tårnby skole. Hun fører dig rundt i datidens landsby. August er født på Nordmarksvej og går på Kastrup skole. Han fortæller ligeledes om sin hverdag, - følg i hans fodspor.

Begge historiske ture er ledsaget af spørgsmål, som familien i fællesskab kan løse.

Turene kan enten downloades på ipod eller mp3 fra bibliotekets hjemmeside. Man kan også downloade tekst-hæftet eller afhente det på Hovedbiblioteket fra lørdag 31. maj. Klik ind på bibliotekets hjemmeside og find ud af hvordan du gør..

HENVENDELSE & ÅBNINGSTIDER

Hvis du har billeder, oplysninger eller andet af lokalhistorisk interesse, så henvend dig til Stads- og lokalarkivet.

VI HAR ÅBENT

Mandag	12.00 - 19.00
Tirsdag	12.00 - 16.00
Fredag	12.00 - 17.00

STADS- OG LOKALARKIVET HAR DESUDEN Udstillinger på:

Kastrupgårdssamlingen
"MIDT PÅ AMAGER" & "KASTRUPGLAS"

Tirsdag til søndag 14.00-17.00

Onsdag tillige 14.00-20.00

Plyssen Amager Strandvej 350:

PERMANENTE OG

SKIFTENDE Udstillinger

Lørdag og søndag 13.00-16.00